

TENDINȚE RECENTE ÎN COMERȚUL UNIUNII EUROPENE CU BUNURI⁶

Dr. Iulia Monica OEHLER-ȘINCAI

Abstract

The purpose of the present paper is to gauge the main trends in the evolution and structure of the EU trade in goods, mainly after 2004, starting from a quantitative analysis and comparing trends in the trade in goods with trends in the trade in services, where necessary. We focus on the trade of the EU-27 as a group, but we stress the differences and similarities between the old member states (EU-15) and the new member states (NMS) as well.

Structured in seven parts, the paper reveals several noteworthy conclusions. *Firstly*, the EU remains the world trade leader; nevertheless, its market shares have been diminishing in the recent years, both in the export and import flows, due to a complex of factors. *Secondly*, the NMS shares in the EU trade flows have been growing; yet, the NMS shares in the exports and imports of the EU-27 remain at a very low level. Besides, the normalized trade balance of the NSM, compared with that of the EU-15 underlines the different competitive advantages of the two groups. *Thirdly*, the trade deficit of the EU-27 continues to deepen (the extra-EU trade deficit tripled in 2004-2008); however, there are significant differences between the manufactures trade balance (with large surpluses) and the commodities trade balance (with a deficit that doubled between 2004 and 2008). *Fourth*, the paper points out that the extra-EU exports and the imports are dominated by the manufactures; however the share of manufactures in the import flows is much smaller than that in the export flows. *Finally*, the present analysis traces evidence of the major impact of the global financial and economic crisis on the EU trade flows and the first signs of recovery.

Key words: European Union (EU); trade in goods; trade in services; market shares; trade patterns; normalized trade balance.

JEL classification: F19.

⁶ În prezenta lucrare ne propunem să evidențiem principalele tendințe înregistrate în comerțul UE cu bunuri, punctând, acolo unde este cazul, diferențele sau similitudinile cu fluxurile de servicii. În general, vom aborda UE pe ansamblu, încercând, totuși, să evidențiem deosebirile notabile dintre comerțul vechilor state membre (UE-15) și cel al noilor state membre (NSM).

1. Locul UE în comerțul internațional cu bunuri

Potrivit datelor Organizației Mondiale a Comerțului (OMC),⁷ exporturile cumulate ale UE-27 (**extra+intra-UE**) au înregistrat o valoare de 5.913 miliarde dolari în 2008 (37,5% din totalul global), în timp ce importurile extra+intra-UE, valoarea de 6.268 miliarde dolari (38,9% din total). Comparativ, ponderile UE în exporturile și importurile mondiale de servicii au fost în 2008 de 46,6% și, respectiv, 43,7%. Balanța comerțului cu bunuri a fost puternic deficitară în 2008, cu un deficit de 355 miliarde dolari, în timp ce soldul balanței serviciilor a fost pozitiv, de circa 222 miliarde dolari.

La nivel **extra-UE**, volumul exporturilor a înregistrat în 2008 o valoare de 1.928 miliarde dolari (15,9% din exporturile mondiale), în creștere cu 13% comparativ cu 2007. Volumul valoric al importurilor din afara Uniunii a atins nivelul de 2.283 miliarde dolari în 2008 (18,3% din importurile mondiale), în creștere cu 16% față de 2007.

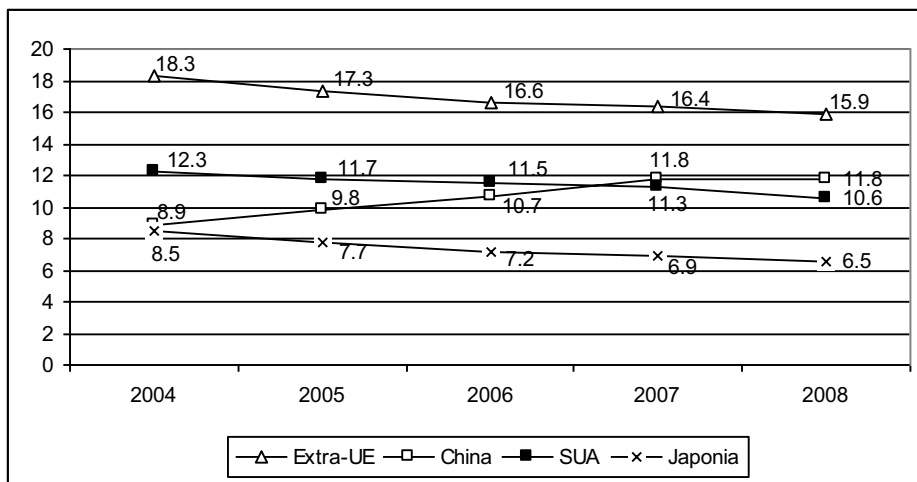
În perioada 2004-2008, ținând cont de fluxurile extra-UE, ponderea UE în exporturile mondiale a scăzut de la 18,3% la 15,9% (cu circa 2,4 puncte procentuale), în timp ce ponderea sa în importuri s-a diminuat de la 18,7% la 18,3% (cu 0,4 puncte procentuale) (**graficele 1 și 2**).

Faptul că UE a pierdut cote de piață, în ciuda creșterii volumului valoric al exporturilor și importurilor sale se explică prin ritmuri de creștere a fluxurilor comerciale mult mai ridicate în cazul economiilor emergente, precum țările BRIC și țările exportatoare de petrol din Orientul Mijlociu, pe fondul creșterii cantității exportate și/sau a prețurilor (în special la petrol și alte resurse naturale).

Aceste evoluții au mai fost influențate și de alți factori externi, precum: accesul pe piețele externe, concurența de pe aceste piețe, evoluția cursurilor de schimb, conjunctura mondială.

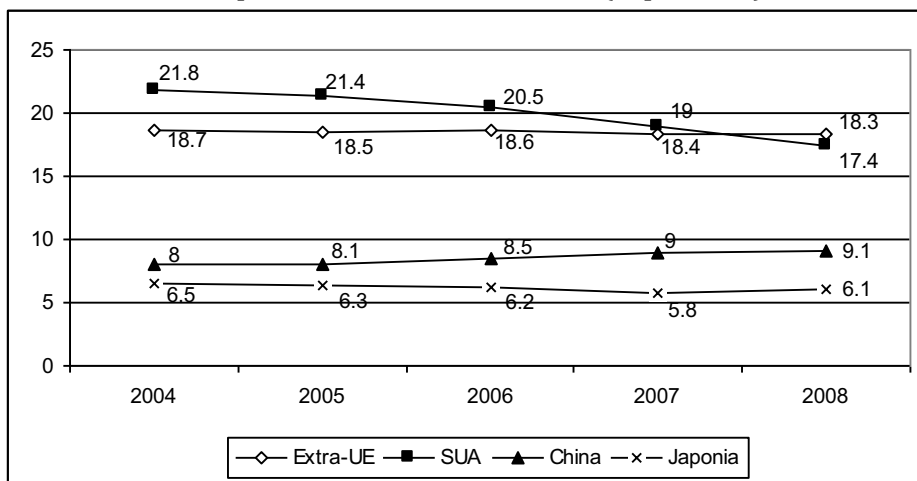
⁷ World Trade Organization (WTO), „*World Trade Report 2009 – Trade Policy Commitments and Contingency Measures*”, Geneva, iulie 2009.

Graficul 1: Evoluția ponderii UE, a Chinei, SUA și Japoniei în exporturile mondiale de bunuri (în procente)

Notă: S-a ținut cont doar de fluxurile extra-UE.
Sursa: OMC (2009a).

Graficul 2: Evoluția ponderii UE, a SUA, Chinei și Japoniei în importurile mondiale de bunuri (în procente)

Notă: S-a ținut cont doar de fluxurile extra-UE.
Sursa: OMC (2009a).

Dintre principalii concurenți ai UE pe piața globală – SUA, China și Japonia –, numai China și-a majorat în ultimii ani cota de piață, atât la export, cât și la import (cu 2,9 și, respectiv 1,1 puncte procentuale).

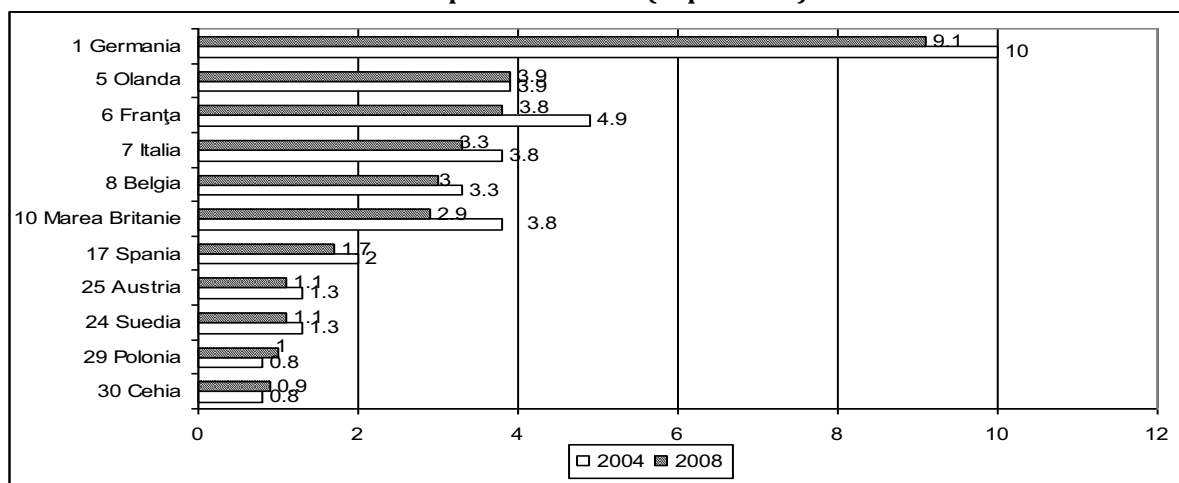
Ponderea UE în importurile principalilor zece parteneri comerciali (SUA, China, Federația Rusă, Elveția, Norvegia, Japonia, Turcia, Coreea de Sud, Brazilia, India) a scăzut aproape continuu în perioada 2004-2008. Spre exemplu, în 2004, circa 81,2% din importurile Elveției au provenit din UE, însă în 2008, numai 70% din importurile sale au avut ca sursă piața comună (scădere a cotei de piață de UE cu

11,2 puncte procentuale în intervalul 2004-2008). În cazul Turciei, dacă în 2004, aproximativ 50% din importurile sale au provenit din UE, în 2008, numai 37,3% din importuri au avut ca sursă UE (scădere a cotei de piață a UE cu 12,7 puncte procentuale în perioada 2004-2008).

În perioada 2004-2008, UE a pierdut cote de piață și în importurile: Braziliei (4,4 puncte procentuale), Rusiei (4,3 puncte procentuale), Japoniei (3,7 puncte procentuale), Norvegiei (3,1 puncte procentuale), Chinei (2,4 puncte procentuale), SUA (1,9 puncte procentuale), Coreei de Sud (1,4 puncte procentuale) și Indiei (0,4 puncte procentuale).

Trebuie subliniat faptul că, în general, țările UE-15 au înregistrat o scădere a ponderii lor în comerțul global. Spre exemplu, în perioada 2004-2008, Germania, ocupanta poziției 1 în ierarhia exportatorilor mondiali, și-a diminuat ponderea în exporturile mondiale de la 10% la 9,1%, Franța, de la 4,9% la 3,8%, Italia de la 3,8% la 3,3%. Dintre țările UE-15, doar Olanda și-a menținut cota de piață constantă, la 3,9% din exporturile mondiale. Situația este similară și la import.

Graficul 3: Evoluția ponderii principalilor exportatori comunitari în exporturile mondiale, în 2008 comparativ cu 2004 (în procente)

Notă: S-a ținut cont de fluxurile extra+intra-UE.
Sursa: OMC (2009a).

În schimb, o serie de NSM și-au majorat ponderea în comerțul mondial. Polonia a reușit în 2005 să acceadă în ierarhia principalilor exportatori mondiali (locul 30), iar Cehia a reușit aceeași performanță în 2007. În schimb, România nu se numără printre primii 50 de exportatori la nivel mondial, în timp ce la import, este ocupanta locului 40 (cu o pondere de 0,5% din importurile mondiale).

2. Evoluția exporturilor de bunuri la nivelul UE-27, UE-15 și NSM

Exporturile de bunuri extra-comunitare ale UE-27 au înregistrat o creștere robustă ca volum valoric în perioada 2004-2008, de la aproximativ 953 miliarde euro în 2004, la circa 1.309 miliarde euro în 2008 (creștere de 1,37 de ori). În același interval de timp, exporturile totale extra+intra-UE au crescut de la 3.025 miliarde euro, la aproximativ 4.010 miliarde euro (creștere de 1,33 de ori).

Principalii cinci exportatori din UE-27 au cumulat circa 63% din exporturile comunitare extra+intra-UE la nivelul anului 2008: Germania (24,8% din total), Olanda (10,7%), Franța (10,3%), Italia (9,1%) și Belgia (8%). La nivelul anului 2004, cei cinci exportatori cumulau circa 63,3% din exporturile comunitare, prin urmare gradul de concentrare a exporturilor a scăzut ușor în perioada 2004-2008.

Comparativ, principalii cinci exportatori de servicii (Marea Britanie, cu 16% din exporturile totale, Germania 14%, Franța 9%, Spania 8% și Italia 7%) concentrau în 2008 circa 54% din exporturile totale de servicii extra+intra-UE. *Se remarcă faptul că diferența dintre ponderea deținută de primul exportator de bunuri – Germania – și al doilea exportator de bunuri – Olanda – este semnificativă (peste 14 puncte procentuale), în timp ce, la exportul de servicii, diferența dintre primul și al doilea exportator este de numai 2 puncte procentuale. Prin urmare, Germania se evidențiază clar drept cel mai de seamă exportator de bunuri al UE, în timp ce la nivelul exporturilor de servicii, Marea Britanie și Germania se detașează net de ceilalți exportatori.*

La nivelul grupului de exportatori format din Olanda, Franța, Italia și Belgia, se remarcă **evoluția Olandei**, care în 2004 a devansat Italia, iar în 2008 și Franța, devenind astfel al doilea exportator însemnat al UE-27.

Țările care ocupă pozițiile 6, 7, 8 și 9 în exporturile comunitare de bunuri fac parte tot din grupul UE-15: Marea Britanie (7,8% din exporturile comunitare), Spania (4,6%), Suedia (3,1%) și Austria (3%). În cazul Marii Britanii, se evidențiază fluctuațiile semnificative ale volumului valoric al exporturilor în întreaga perioadă 1998-2008, ceea ce nu i-a amenințat, însă, poziția deținută în ierarhia principalilor exportatori comunitari.

Pozițiile următoare în ierarhia principalilor exportatori comunitari de bunuri sunt ocupate, în ordine, de: Polonia (2,9% din exporturile totale) și Republica Cehă

(2,5%), urmate de: Irlanda (2,1%), Danemarca (1,9%), Ungaria (1,8%), Finlanda (1,6%), Slovacia (1,2%), Portugalia (aproape 1%), România (0,8%), Slovenia (0,6%), Luxemburg (0,4%), Grecia (0,4%) și Lituania (aproape 0,4%). Bulgaria, Estonia, Letonia, Malta și Cipru au ponderi de sub 0,4% în exporturile comunitare de bunuri – Cipru și Malta, specializate în exportul de servicii, dețin ponderi de sub 0,1% în exporturile de bunuri ale UE-27.

În ciuda performanțelor notabile înregistrate de unele NSM (Polonia și Republica Cehă, spre exemplu), exporturile cumulate ale NSM reprezentau în 2008 numai 11% din exporturile UE-27 (ținând cont de fluxurile extra-UE cumulate cu cele intra-UE) și 44% din exporturile Germaniei. *Totuși, ponderea NSM în exporturile totale UE-27 este în creștere. Iar, comparativ cu serviciile, trebuie remarcat că ponderea NSM în exporturile de bunuri (11% în 2008) este mai mare decât ponderea NSM în exporturile de servicii (8% în 2008).*

3. Evoluția importurilor de bunuri ale UE-27, UE-15 și NSM

Importurile de bunuri au înregistrat ritmuri de creștere superioare exporturilor în perioada 2005-2008, cu excepția anului 2007. Astfel, volumul valoric al importurilor a ajuns în 2008 la 1.551 miliarde euro, comparativ cu 1.028 miliarde euro în 2004.

Primii cinci importatori din UE-27 au însumat importuri totale reprezentând circa 59,7% din importurile comunitare extra+intra-UE la nivelul anului 2008: Germania (19,6%), Franța (11,5%), Marea Britanie (10,3%), Olanda (9,3%) și Italia (9%). La nivelul anului 2004, cei cinci importatori cumulau circa 62% din exporturile comunitare, prin urmare gradul de concentrare a importurilor a scăzut în perioada 2004-2008, mai accentuat decât în cazul exporturilor. Totuși, trebuie notat faptul că ponderile Germaniei și Olandei au crescut, atât la importul, cât și la exportul de bunuri în 2008, comparativ cu 2004.

La nivelul serviciilor, gradul de concentrare este similar: primii cinci importatori de servicii au cumulat în 2008 aproximativ 57% din importurile totale ale UE-27: Germania (18,6%), Marea Britanie (13,4%), Franța (9,2%), Italia (8,8%) și Irlanda (7%). *Prin urmare, Germania este de departe principalul importator, atât de bunuri, cât și de servicii, ceea ce poate fi explicat printr-o analiză a structurii importurilor sale și destinației acestora și prin reliefaarea nevoilor proprii de consum.*

La nivelul grupului de importatori care ocupă locurile 2, 3, 4 și 5 în importurile comunitare (format din Franța, Marea Britanie, Olanda și Italia), se remarcă fluctuațiile puternice ale importurilor Marii Britanii, care a fost în 2008 devansată de Franța, precum și creșterea puternică a importurilor Olandei, care în 2008 a depășit Italia.

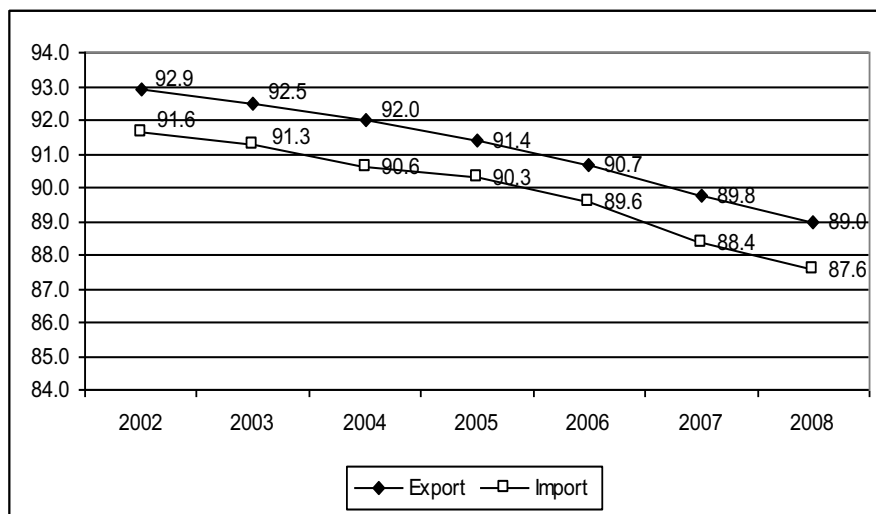
Belgia ocupă locul 6 în ierarhia importatorilor comunitari (7,7% din importurile totale), iar Spania locul 7 (6,5%). La mare distanță, urmează: Polonia (3,3% din importurile comunitare totale), Austria (aproape 3%), Suedia (2,7%) și Republica Cehă (2,3%). *Ca și în cazul exporturilor, Polonia și Republica Cehă sunt singurele NSM cu ponderi în fluxurile comerciale comunitare de peste 2%.* Un grup de opt țări membre ale UE-27 dețin ponderi în importurile comunitare cuprinse între 1 și 2% din total: Danemarca (1,8%), Ungaria (aproape 1,8%), Finlanda (1,5%), Portugalia (aproape 1,5%), Irlanda și România (aproape 1,4%), Grecia (1,3%) și Slovacia (1,2%). Un grup de alte opt țări au ponderi nesemnificative în importurile totale: Bulgaria și Slovenia (circa 0,6%), Luxemburg și Lituania (aproximativ 0,5%), Letonia și Estonia (circa 0,3%), Cipru și Malta (0,2%).

Ca și fluxurile de export, importurile sunt dominate de țările UE-15. Ponderea NSM, deși în creștere în perioada 2002-2008 (de la 8,4% în 2002, la 12,4% în 2008), este cu mult sub cea a UE-15.

Mai trebuie evidențiat faptul că ponderea UE-15 în exporturile comunitare este superioară ponderii sale în importurile comunitare, iar în perioada 2002-2008 se remarcă o scădere a ponderii UE-15 atât la export, cât și la import. Totuși, în 2008, ponderea UE-15 în exporturi a fost de 89%, iar în importuri de 87,6%.

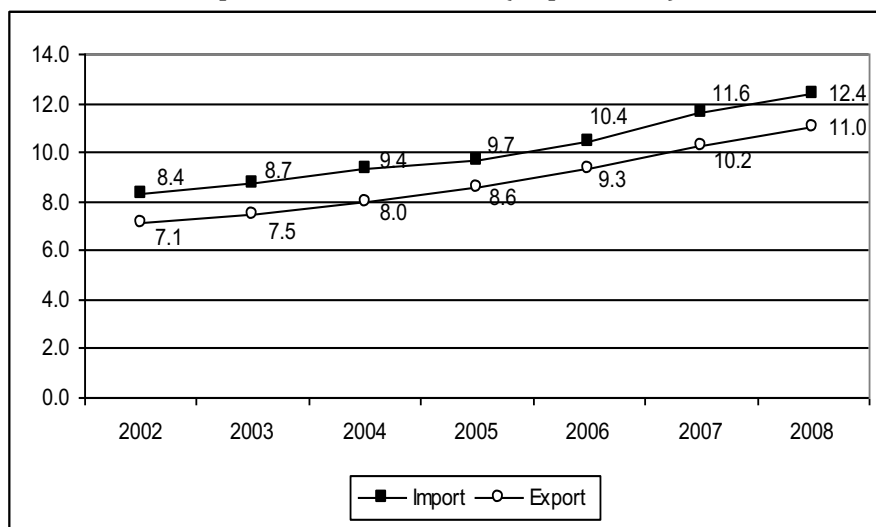
În același timp, trebuie subliniat că ponderea NSM în importurile comunitare este superioară ponderii sale în exporturile comunitare, iar în perioada 2002-2008 se înregistrează un trend de creștere a ambelor. Însă, în 2008, NSM dețineau o pondere de numai 12,4% în importuri și 11% în exporturile comunitare, ceea ce evidențiază lungul drum pe care îl mai au de parcurs aceste țări pentru a ajunge din urmă țările UE-15.

Graficul 4: Evoluția ponderii UE-15 în exporturile și importurile comunitare de bunuri, în perioada 2002-2008 (în procente)

Sursă: Calcule bazate pe Eurostat (2009).

Graficul 5: Evoluția ponderii NSM în exporturile și importurile comunitare de bunuri, în perioada 2002-2008 (în procente)

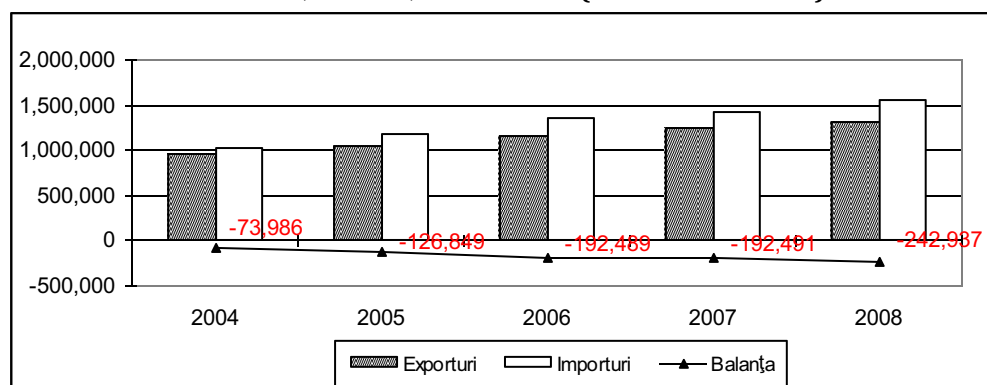

Sursă: Calcule bazate pe Eurostat (2009).

4. Succintă prezentare a evoluției balanței comunitare a bunurilor în plan extra-UE și extra+intra-UE

În relațiile cu partenerii comerciali din afara Uniunii, în perioada 2004-2008, atât exporturile, cât și importurile de bunuri au marcat o creștere robustă ca volum valoric. Totuși, cu excepția anului 2007, importurile de bunuri au înregistrat ritmuri de creștere cu mult peste ritmurile exporturilor, iar valoric, importurile s-au menținut peste nivelul exporturilor, ceea ce s-a reflectat și în balanța bunurilor, puternic deficitară, cu deficite în creștere în intervalul analizat (circa 74 miliarde euro în 2004, 126,8 miliarde euro în 2005, aproximativ 192,5 miliarde euro în 2006 și 2007 și aproape 243 miliarde euro în 2008).⁸ Se remarcă, așadar, o creștere de peste 3 ori a deficitului comercial.

Graficul 6: Evoluția exporturilor, importurilor și a balanței comerciale a UE-27 la nivel extra-UE, bunuri, 2004-2008 (în milioane euro)

Sursa: Realizat după DG Trade, European Commission, Brussels, 2009.

La nivelul țărilor membre ale UE, ținând cont de exporturile și importurile extra+intra-comunitare, în 2008, 19 țări membre ale UE-27 au înregistrat deficite ale balanței bunurilor, iar 8 au înregistrat excedente. Nouă țări membre au marcat în 2008 **solduri negative de peste 10 miliarde euro**: Marea Britanie (118 miliarde euro), Spania (90,5 miliarde euro), Franța (67,9 miliarde euro), Grecia (35,7 miliarde euro), Polonia (24,6 miliarde euro), Portugalia (23,2 miliarde euro),

⁸ A se vedea și Oehler-Șincai, Iulia Monica (2009c), *Comentarii pe marginea orientării geografice a fluxurilor comerciale de bunuri ale UE (UE-27) în perioada 2004-2008*, Euroinfo, Buletin IEM, nr. 9/2009, pp. 26-42.

România (22,7 miliarde euro), Italia (11,5 miliarde euro) și Bulgaria (10,1 miliarde euro).

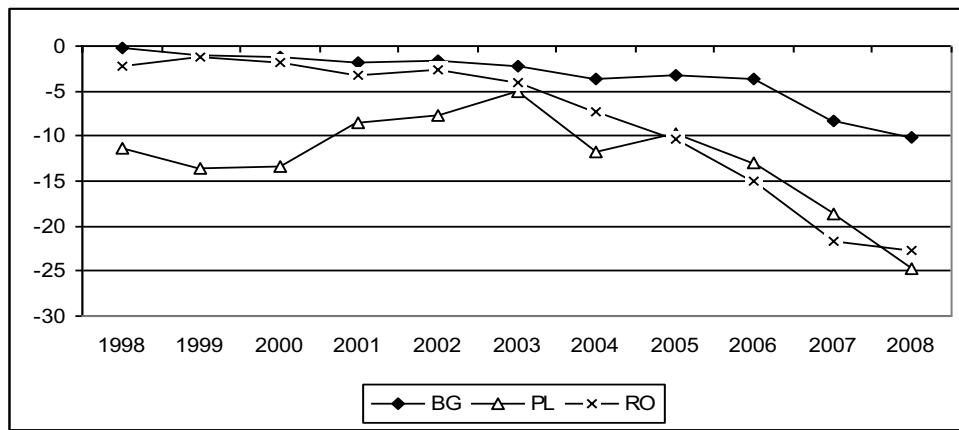
În schimb, numai patru țări membre ale UE-27 au înregistrat **excedente mai mari de 10 miliarde euro**: Germania (175,5 miliarde euro), Olanda (40,5 miliarde euro), Irlanda (28 miliarde euro) și Suedia (11,2 miliarde euro).

În perioada 1998-2008, doar trei țări au înregistrat inversarea soldului balanței comerciale cu bunuri: Cehia, care a trecut de la deficite în perioada 1998-2004, la excedente în intervalul 2005-2008 și Franța și Italia, cu excedente până în 2003 și deficite în perioada 2004-2008.

Dintre țările membre ale UE-15, cu solduri negative în întreaga perioadă 1998-2008, se remarcă următoarele, cu deficite notabile, mult mai mari în 2008 comparativ cu 1998: Marea Britanie (al cărui deficit în 2008 era de 5,4 ori mai mare decât cel înregistrat la nivelul anului 1998), Spania (creștere a deficitului de 4,7 ori), Grecia (majorare a deficitului de 2,4 ori) și Portugalia (creștere a deficitului de 2 ori).

Dintre NSM, se remarcă deficitele comerciale ridicate ale Poloniei, României și Bulgariei.

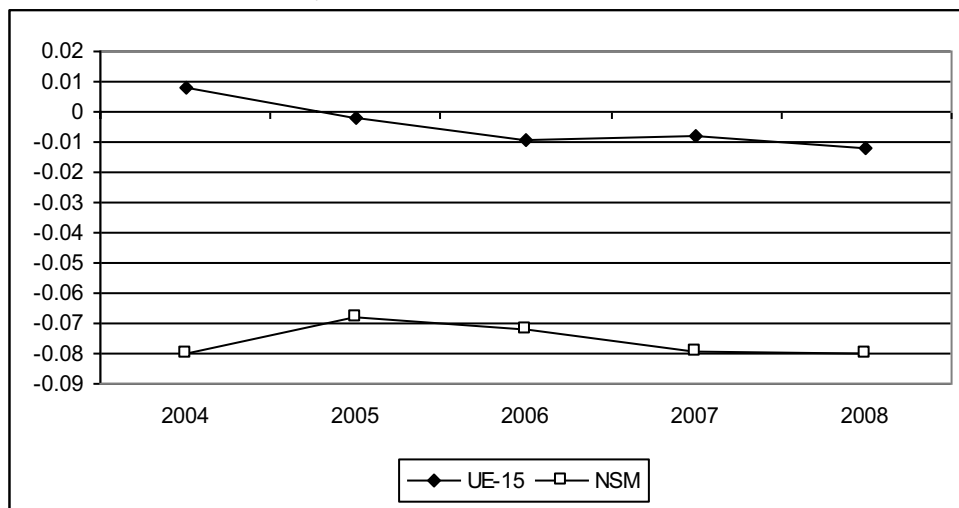
Graficul 7: Evoluția balanțelor comerciale ale României, Poloniei și Bulgariei, în perioada 1998-2008 (în miliarde euro)

Sursă: Calcule bazate pe Eurostat (2009).

În același timp, **balanța comercială normalizată** indică pierderea treptată a avantajelor competitive de către țările UE-15, în timp ce grupul NSM se situează la un nivel de competitivitate cu mult inferior celui al UE-15.

Graficul 8: Balanța comercială normalizată UE-15 vs. NSM

Notă: S-a ținut cont de fluxurile extra+intra-UE; $BCN=(X-M)/(X+M)$.
Sursă: Calcule bazate pe Eurostat (2009).

Comparativ cu balanța comercială cu bunuri, puternic deficitară, balanța comerțului cu servicii UE-27 este în mod tradițional excedentară. La nivelul anului 2008, 23 de țări membre ale UE-27 înregistrau excedente ale comerțului lor cu servicii, din care 7 marcau chiar excedente notabile, mai mari de 10 miliarde euro (Marea Britanie, Spania, Luxemburg, Grecia, Franța, Austria, Suedia). Doar patru țări membre ale UE-27 au avut în 2008 solduri negative ale balanței serviciilor: Germania, Italia, Irlanda și Slovacia.

Discrepanțele înregistrate de unele țări între soldul balanței comerciale a bunurilor și cel al balanței serviciilor (exemplele notabile sunt Germania și Marea Britanie)⁹ pot fi explicate prin: gradul de specializare diferențiat (reflectat în structura exporturilor și importurilor de bunuri și servicii), distribuția geografică a rețelelor globale de producție și a externalizărilor și faptul că inputurile de servicii sunt indispensabile producției și comercializării bunurilor.

⁹ Analizând rolul jucat de Germania și Marea Britanie în exporturile de bunuri și servicii, se evidențiază faptul că Germania, principalul exportator comunitar de bunuri și al doilea exportator comunitar de servicii, a înregistrat în 2008 un volum valoric al exporturilor de bunuri de aproape 6 ori mai mare decât cel al serviciilor, în timp ce Marea Britanie, principalul exportator comunitar de servicii și al șaselea mare exportator de bunuri la nivelul UE-27, a înregistrat în 2008 un volum valoric al exporturilor de bunuri de 1,6 ori mai mare decât cel al serviciilor.

5. Comentarii pe marginea orientării geografice a fluxurilor comerciale de bunuri ale Uniunii Europene (UE-27) în perioada 2004-2008

În primul rând, trebuie subliniat că piața internă continuă să reprezinte principala sursă a importurilor și principala destinație a exporturilor țărilor membre ale UE-27. Totuși, ponderea exporturilor de bunuri extra-UE în exporturile totale (extra+intra-UE) a crescut în perioada 2004-2008 de la 31,7% din total în 2004, la 33,8% din total în 2008. Totodată, la importul de bunuri se remarcă un trend de creștere a ponderii importului extra-UE în total, comparativ cu cel intra-UE, de la 33,8% din total în 2004, la 37,7% din total în 2008. Aceste tendințe evidențiază creșterea importanței pentru UE a surselor de import și a piețelor de desfacere pentru export din afara Uniunii¹⁰, însă mai moderat decât în cazul serviciilor. Așadar, comerțul cu bunuri extra-UE, deși cu ponderi în creștere în fluxurile totale (extra+intra-UE), joacă un rol secundar în schimburile comerciale comunitare.

În comerțul cu bunuri, importurile de bunuri extra-UE/total depășesc exporturile extra-UE/total, ceea ce se reflectă și asupra evoluției balanței bunurilor, în sensul adâncirii deficitului comercial.

În al doilea rând, țările dezvoltate continuă să reprezinte ponderea cea mai mare în comerțul extra-UE, însă aceasta este în scădere. În schimb, țările în dezvoltare, care reprezentau în 2004 circa 46% din schimburile comerciale extra-UE, au înregistrat în 2008 o pondere de 49% din totalul comerțului UE cu exteriorul Uniunii.

SUA și-au menținut poziția de principal partener comercial al UE în întreaga perioadă 2004-2008. Ponderea SUA în exporturile de bunuri ale UE a fost în 2008 de 19,1% (principalul partener la export), în timp ce ponderea sa în importuri a fost de 12% (al doilea partener la import, după China).

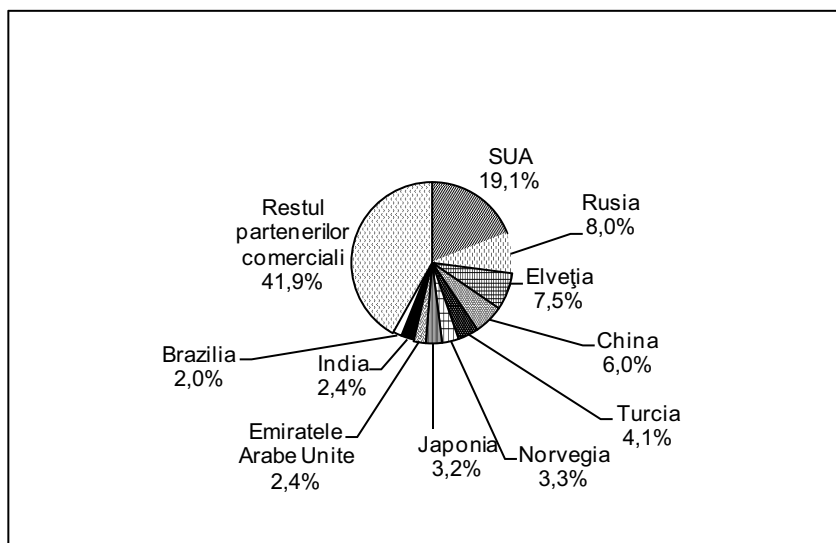
Următorii parteneri comerciali ai UE-27, după SUA, sunt: *China* (locul 2 în întreaga perioadă analizată), *Rusia* (locul 4 în 2004, locul 3 în 2005-2008), *Elveția* (locul 3 în 2004, locul 4 în 2005-2008), *Norvegia* (locul 6 în 2004-2007, locul 5 în 2008), *Japonia* (locul 5 în 2004-2007, locul 6 în 2008), *Turcia* (locul 7 în întreaga

¹⁰ Situația este similară și în cazul comerțului cu servicii. Ponderea exporturilor de servicii extra-UE în exporturile totale (extra+intra-UE) a crescut de la 41,5% din total în 2004, la aproape 43,3% din total în 2008. Totodată, și la importul de servicii se remarcă un trend de creștere a ponderii importului extra-UE în total, comparativ cu cel intra-UE, de la 40,4% din total în 2004, la 42,7% din total în 2008.

perioadă 2004-2008), *Coreea de Sud* (locul 8 în întreaga perioadă 2004-2008), *Brazilia* (locul 11 în 2004-2006, locul 10 în 2007 și locul 9 în 2008) și *India* (care a trecut de pe locul 12 în 2004, pe locul 9 în 2006 și 2007 și locul 10 în 2005 și 2008).

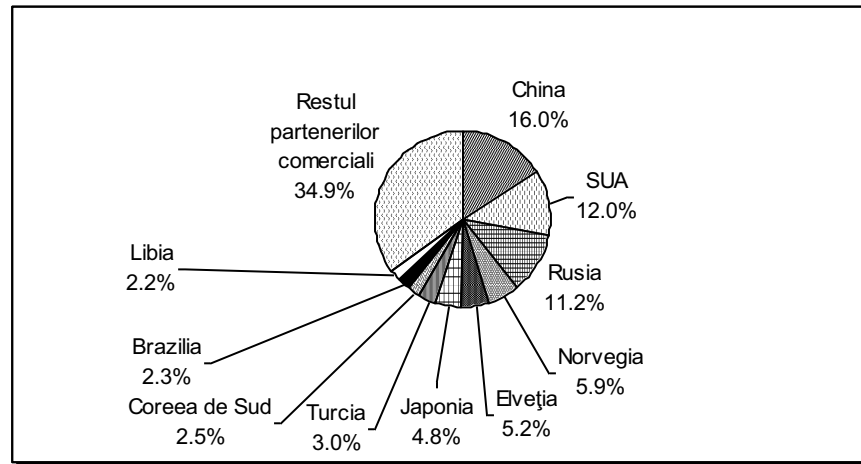
Trebuie subliniat că fluxurile de investiții străine directe (ISD), în strânsă legătură cu activitatea globală a companiilor transnaționale și dezvoltarea rețelelor globale de producție reprezintă un factor esențial pentru evoluția fluxurilor comerciale internaționale (a se vedea și Helpman 1984, Markusen și Venables 1998, Markusen și Venables 2000, Markusen 2002, Palacios 2008, Xiaohui, Chang și Sinclair 2009).

**Graficul 9: Principalii parteneri comerciali ai UE-27 la export
(în procente din comerțul extra-UE)**

Sursa: Realizat după DG Trade, European Commission, Brussels, 2009.

**Graficul 10: Principalii parteneri comerciali ai UE-27 la import
(în procente din comerțul extra-UE în 2008)**

Sursa: Realizat după DG Trade, European Commission, Brussels, 2009.

În al treilea rând, primii zece parteneri comerciali ai UE-27 din 2008 au avut o pondere de 58,1% din exporturi (comparativ cu 61% în 2004) și 65,1% din importuri (comparativ cu 63% în 2004). Aceste date sugerează diversificarea destinațiilor de export și concentrarea surselor de import extra-UE în perioada 2004-2008.

În al patrulea rând, balanța schimburilor comerciale cu bunuri extra-UE este puternic deficitară, cu deficite în creștere în perioada 2004-2008. În 2008, UE a înregistrat un deficit al balanței comerțului cu bunuri de aproape 243 miliarde euro.

La nivelul anului 2008, UE a înregistrat deficite semnificative în relațiile comerciale cu șase din primii zece parteneri comerciali ai săi: *China* (aproape -170 miliarde euro), *Rusia* (-68,5 miliarde euro), *Norvegia* (-48,3 miliarde euro), *Japonia* (-32,6 miliarde euro), *Coreea de Sud* (-13,8 miliarde euro), *Brazilia* (-9,2 miliarde euro). Totuși, trebuie subliniat că UE-27 a înregistrat deficite semnificative și cu alți parteneri comerciali, spre exemplu cu: *Libia* (-28,5 miliarde euro), *Algeria* (-13 miliarde euro), *Taiwan-China* (-12,4 miliarde euro), *Kazakhstan* (-11,7 miliarde euro), *Thailanda* (-8,7 miliarde euro), *Indonezia* (-7,5 miliarde euro), *Irak* (-7,4 miliarde euro), *Malaysia* (-6 miliarde euro), *Nigeria* (-4 miliarde euro), *Iran* (aproape -3 miliarde euro), *Africa de Sud* (-2 miliarde euro), *Filipine* (-1,5 miliarde euro).

Procesul de delocalizare a capacităților productive din UE și relocalizarea acestora în țări unde costurile forței de muncă sunt scăzute (în special țări asiatice),

pe de o parte și creșterea puternică a cererii de materii prime și a prețurilor acestora în perioada 2004-2008 sunt doi factori importanți care au contribuit la aceste deficite.

În relațiile cu primii 10 parteneri comerciali, UE a marcat excedente numai cu patru dintre aceștia: *SUA* (aproximativ 63,2 miliarde euro în 2008), *Elveția* (17,6 miliarde euro), la mare distanță urmând *Turcia* (8,4 miliarde euro) și *India* (2,1 miliarde euro). UE-27 a înregistrat excedente semnificative și în relațiile cu alte țări/teritorii, spre exemplu: Emiratele Arabe Unite (+25,9 miliarde euro), Australia (aproape +14 miliarde euro), Ucraina (+10,8 miliarde euro), Hong Kong-China (+9,6 miliarde euro), Mexic (+8,3 miliarde euro), Maroc (+6 miliarde euro), Singapore (+5,8 miliarde euro), Egipt (+4,6 miliarde euro), Liban (+3,5 miliarde euro), Israel (+2,9 miliarde euro), Iordania (+2,6 miliarde euro), Canada (+2,3 miliarde euro).

Aceste excedente sunt determinate în principal de exporturile comunitare de produse cu valoare adăugată ridicată, care încorporează tehnologii avansate. O analiză în detaliu a fluxurilor comerciale pe grupe și subgrupe de produse poate demonstra aceste afirmații.

În relațiile comerciale dintre UE-27 și țările exportatoare de resurse naturale, evoluția volumului valoric al fluxurilor comerciale bilaterale a fost puternic influențată de creșterea prețurilor materiilor prime din întreaga perioadă 2004-2008.

Spre exemplu, UE importă din Libia combustibili, care reprezintă circa 90% din importurile sale din această țară nord-africană. Exporturile de produse prelucrate ale UE către Libia reprezintă peste 60% din exporturile comunitare către această țară. În perioada 2004-2008, evoluția prețurilor la țiței și gaz (fără a fi singurul factor cu impact asupra balanței comerciale), s-a reflectat și asupra balanței bilaterale UE-Libia, în sensul adâncirii deficitului comercial.

În relațiile cu CSI, UE-27 importă cu precădere produse primare (circa 71,4% - combustibili și produse minerale și 3% - produse primare agricole) și exportă în principal produse prelucrate (circa 87% din exporturile UE către CSI). Deficitul comercial bilateral a crescut de la aproape 39 miliarde euro în 2004, la circa 77 miliarde euro în 2008.

Similar, 70% din importurile UE din America Latină sunt reprezentate de produse de bază, în timp ce aproximativ 85% din exporturile Uniunii către această regiune sunt produse prelucrate. Deficitul comercial al UE cu America Latină a crescut de la 9,9 miliarde euro în 2004, la aproape 17 miliarde euro în 2008.

Însă evoluția cererii și a prețurilor materiilor prime nu se reflectă numai asupra evoluției balanțelor comerciale ale UE-27 cu țările exportatoare de produse primare, ci și asupra poziției ocupate de acestea în ierarhia principalilor parteneri comerciali ai UE. Spre exemplu, în perioada 2004-2008, Algeria a trecut de pe locul 18, pe locul 12, Libia a devansat 11 poziții (de pe locul 26, a ajuns pe locul 15), Nigeria 8 poziții (de pe 32, pe 24), iar Kazakhstan 7 poziții (de pe locul 35, a ajuns pe poziția 28 în topul principalilor parteneri comerciali ai UE).

6. Evoluția structurii comerțului extra-UE pe grupe de produse

Exporturile și importurile extra-UE sunt dominate de produsele prelucrate. Totuși, ponderea produselor prelucrate în totalul importurilor (56,1% în 2008) este mult mai scăzută decât ponderea în totalul exporturilor (81,2% în 2008). În plus, produsele primare joacă un rol în creștere, iar această tendință este mai accentuată la import (creștere a ponderii cu 10,5 puncte procentuale în perioada 2004-2008) decât la export (creștere a ponderii cu 3,4 puncte procentuale în perioada 2004-2008). Aceste evoluții pot fi puse pe seama creșterii prețurilor la produsele primare în perioada analizată și a cantităților exportate/importate.

În timp ce, pe ansamblu, **balanța produselor prelucrate este excedentară, cu excedente în creștere** (de la 133,6 miliarde euro în 2004, la 192,5 miliarde euro), **balanța produselor de bază marchează solduri puternic negative**. Deficitul balanței produselor de bază a crescut de la aproape 200 miliarde euro în 2004, la 437,2 miliarde euro în 2008 (mai mult decât dublu). Aceasta reflectă, pe de o parte, faptul că UE este competitivă la nivel global în domeniul produselor prelucrate, în timp ce dependența sa de importurile de produse de bază este în creștere.

Pentru adâncirea analizei fluxurilor comerciale de export și de import, vom prezenta în continuare structura acestora pe secțiuni ale sistemului armonizat de denumire și codificare a mărfurilor de la Bruxelles.

La export, pe secțiuni de bunuri potrivit sistemului armonizat, șase secțiuni au deținut în 2008 peste 76% din exporturile totale extra-UE-27: XVI (mașini, aparate și echipamente electrice, aparate de înregistrat sau reprodus sunetul sau

imaginile) (aproape 30%), XVII (mijloace de transport: autovehicule, aeronave, nave) (14,2%), VI (produse ale industriei chimice și ale industriilor conexe) (13,8%), XV (metale comune și articole din acestea) (7,7%), V (produse minerale) (6,5%) și XVIII (instrumente și aparate optice) (4,3%).

La import, situația este similară, șase secțiuni deținând peste 77% din importurile totale extra-UE-27: V (produse minerale) (30,5%), XVI (mașini, aparate și echipamente electrice, aparate de înregistrat sau reprodus sunetul sau imaginile) (21%), VI (produse ale industriei chimice și ale industriilor conexe) (7,3%), XV (metale comune și articole din acestea) (7,2%), XVII (mijloace de transport: autovehicule, aeronave, nave) (6,4%) și XI (textile și articole din acestea) (5,2%).

Din cele 21 de secțiuni ale sistemului armonizat de denumire și codificare a mărfurilor de la Bruxelles, UE deține excedente la 9 dintre acestea (cele mai mari fiind cele înregistrate de: XVII – Mijloace de transport: autovehicule, aeronave, nave, VI – Produse ale industriei chimice și ale industriilor conexe, XVI – Mașini, aparate și echipamente electrice, aparate de înregistrat sau reprodus sunetul sau imaginile, respectiv: 85,9 miliarde euro, 67,8 miliarde euro și 64,2 miliarde euro). Dintre cele 12 secțiuni cu deficite, cel mai ridicat deficit este cel înregistrat de V – Produse minerale (388,3 miliarde euro – deficite notabile fiind cele înregistrate în relațiile cu țări precum: Rusia 119 miliarde euro, Norvegia 54,3 miliarde euro, Kazakhstan 15 miliarde euro), la mare distanță urmând deficitele secțiunilor: XI – Textile și articole din acestea (44,2 miliarde euro – se remarcă deficitul în relația cu China, de circa 30 miliarde euro) și II – Produse vegetale (22,3 miliarde euro).

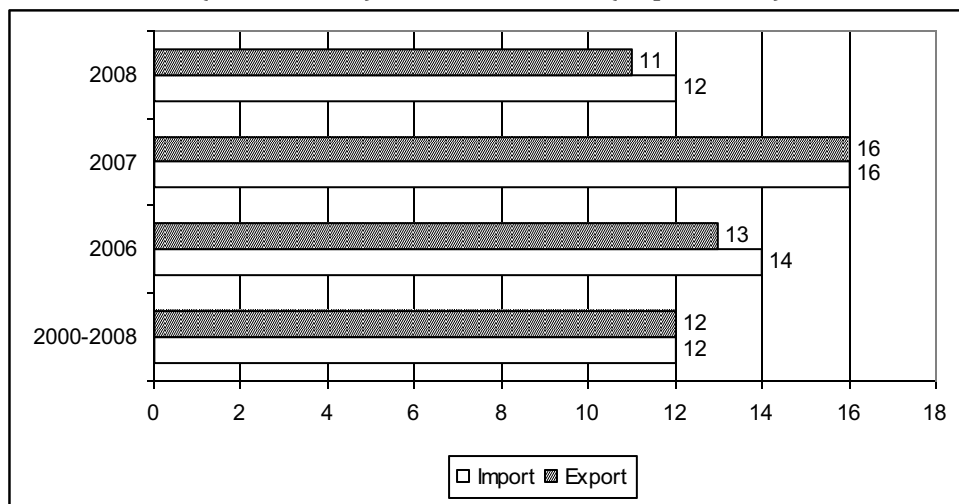
Prin urmare, se poate concluziona că UE deține excedente comerciale semnificative la secțiunile de bunuri care încorporează tehnologii avansate și care au o valoare adăugată ridicată. Acest lucru reflectă avantajele competitive deținute de UE la aceste secțiuni. În schimb, la secțiunile de produse de bază, semiprelucrate și care încorporează tehnologii medii sau scăzute (intensive în forță de muncă), UE marchează deficite notabile.

7. Evoluția comerțului UE sub impactul crizei economico-financiare

În 2008, ritmul de creștere a exporturilor comunitare de bunuri a fost de 11%, iar cel al importurilor de 12%, însă ambele s-au situat sub ritmurile de creștere înregistrate la nivel mondial (de 15%) și, totodată, sub nivelul anilor precedenți.

Performanța exporturilor țărilor UE nu a fost imediat afectată de reducerea cererii principalilor parteneri comerciali, sub impactul crizei economico-financiare mondiale, deoarece contractele de export se întind, în medie, pe o perioadă de două-trei trimestre. Scăderea ritmului de creștere a exporturilor – vizibilă în trimestrul al patrulea din 2008 – s-a făcut puternic simțită abia în prima jumătate a anului 2009.

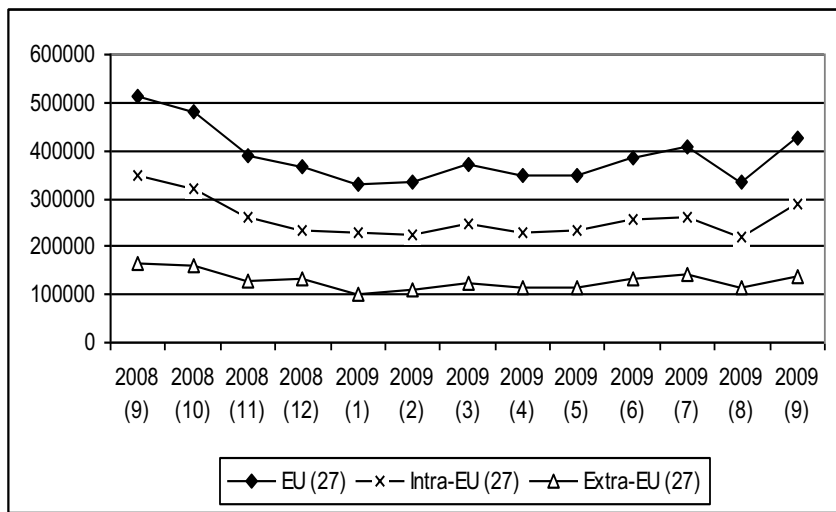
Graficul 11: Evoluția ritmurilor de creștere a exporturilor și a importurilor totale de bunuri (extra+intra) la nivelul UE-27 (în procente)

Sursa: WTO (2009b).

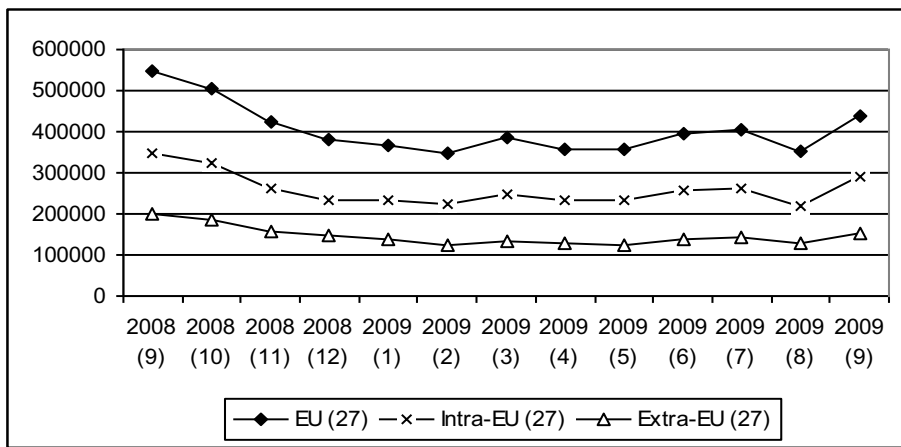
Deși în februarie-martie și iulie 2009 au apărut semne de ușoară redresare a exporturilor și importurilor comunitare, care s-au accentuat în septembrie 2009 (ultima lună pentru care OMC oferă date statistice), totuși fluxurile comerciale de la nivelul lunii septembrie 2009 nu le-au depășit pe cele din octombrie 2008.

Graficul 12: Evoluția exporturilor UE - extra+intra-UE, intra-UE și extra-UE în perioada octombrie 2008-septembrie 2009 (în milioane dolari)

Sursa: WTO (2009c).

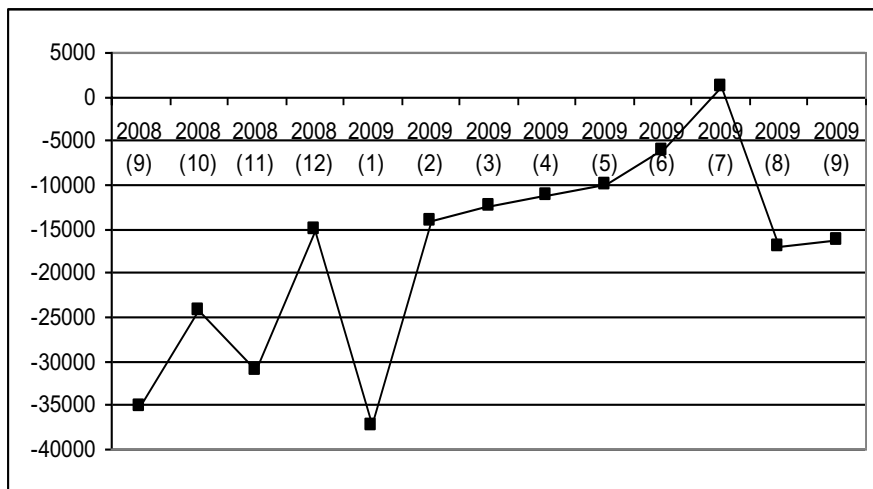
Graficul 13: Evoluția importurilor UE - extra+intra-UE, intra-UE și extra-UE în perioada octombrie 2008-septembrie 2009 (în milioane dolari)

Sursa: WTO (2009c).

Singurul impact pozitiv „scriptic” al crizei economico-financiare asupra fluxurilor comerciale comunitare a fost reducerea dezechilibrului balanței bunurilor. Totuși, din august 2009, deficitele au început să se accentueze.

Graficul 14: Evoluția balanței extra+intra-UE, în perioada octombrie 2008-septembrie 2009 (în milioane dolari)

Sursa: WTO (2009c).

Aceste diminuări masive ale fluxurilor comerciale se datorează mai multor factori, care au generat efecte negative pe tot parcursul anului 2009.

Un prim factor este diminuarea „sincronizată” a cererii, în toate regiunile lumii. *Un al doilea factor, legat de primul,* este reducerea producției internaționale, gestionate de societățile transnaționale. Fluxurile de bunuri din cadrul rețelelor globale de producție generează un efect multiplicator asupra comerțului, datorită trecerii succesive peste mai multe frontiere și a înregistrării în statisticile de comerț nu numai a valorii adăugate, ci a valorii întregului produs. *În al treilea rând,* restrângerea accesului la credite s-a repercutat și asupra schimburilor comerciale internaționale, de vreme ce se estimează că peste 90% din tranzacțiile comerciale implică o formă de credit (în special pe termen scurt), asigurare sau garanție. *În al patrulea rând,* tendințele protecționiste s-au accentuat.¹¹ Iar *în al cincilea rând,* boomul prețurilor materiilor prime din 2003-2008 a luat sfârșit odată cu criza economico-financiară, scăderea cererii globale determinând diminuarea prețurilor produselor de bază, deci și a volumului valoric al comerțului cu astfel de produse.

Raportul Comisiei Europene din noiembrie 2009¹² estimează pentru 2009 o scădere a volumului exportului de bunuri și servicii la nivelul UE-27 de 13,8%, iar

¹¹ Oehler-Șincai, Iulia Monica (2009a), *Trăsăturile noului val de protecționism global*, Euroinfo, Buletin IEM, nr. 2/2009, pp. 30-36.

¹² European Commission (2009), *European Economic Forecasts - Autumn 2009*, Brussels, November 2009.

pentru Zona Euro, o scădere de 14,2%, comparativ cu 2008. Cu excepția volumului exporturilor României (scădere cu 8,9%) și Irlandei (scădere cu 3,4%), toate țările membre ale UE marchează o scădere de două cifre a volumului exporturilor de bunuri și servicii în 2009. Pentru 2010, se prognozează o creștere a volumului exportului de bunuri și servicii de 2,1%, comparativ cu 2009, atât la nivelul UE-27, cât și al Zonei Euro.

La import, Raportul evidențiază pentru 2009 o scădere a volumului importului de bunuri și servicii la nivelul UE-27 de 13,3%, iar pentru Zona Euro, o scădere de 12,5%, comparativ cu 2008. Cu excepția scăderilor înregistrate de Austria, Germania, Franța și Irlanda, scăderile marcate de celelalte țări membre ale UE-27 sunt de două cifre. Pentru 2010, se prognozează o creștere a volumului importului de bunuri și servicii de 1,1%, comparativ cu 2009, atât la nivelul UE-27, cât și al Zonei Euro.

Odată cu ieșirea din recesiune a economiei mondiale, precum și a economiilor țărilor dezvoltate (prognozată de organizații internaționale precum: Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică), asistăm la o redresare a comerțului internațional și implicit, a schimburilor țărilor membre ale UE. Totuși, concurența de pe piețele internaționale se va menține ridicată, cu atât mai mult cu cât unele economii emergente (cum este cazul Chinei) nu au fost grav afectate de criză.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Curran, Louise and Zignano, Soledad (2009), *Evolution of EU and Its Member States' Competitiveness in International Trade*, Document de travail, Centre d'Études prospectives et d'informations internationales CEPII, no. 11/2009.
- Helpman, Elhanan (1984), *A Simple Theory of Trade with Multinational Corporations*, *Journal of Political Economy*, (92), pp. 451-471.
- Markusen, James R., Venables, Anthony (1998), *Multinational Firms and the New Trade Theory*, *Journal of International Economics*, 1998, 46(2), pp. 183-203.
- Markusen, James R., Venables, Anthony (2000), *The Theory of Endowment, Intra-Industry, and Multinational Trade*, *Journal of International Economics*, 2000, 52(2), pp. 209-234.
- Markusen, James R. (2002), *Multinational Firms and the Theory of International Trade*, MIT Press, Cambridge, MA.
- Palacios, Juan J. (editor) (2008), *Multinational Corporations and the Emerging Network Economy in Asia and the Pacific*, Pacific Trade and Development Conference Series, Routledge.
- Xiaohui, Liu, Chang, Shu, Sinclair, Peter (2009), *Trade, FDI and Economic Growth in Asian Economies*, *Applied Economics*, volume 41, issue 13, May 2009, pp. 1603-1612.
- European Commission (2009a), Directorate General for Trade, bază de date disponibilă la: <http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/data.htm>.
- European Commission (2009b), *European Economic Forecasts - Autumn 2009*, Brussels, November 2009.
- Eurostat (2009), Baza de date a *Eurostat*, disponibilă la:
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/balance_of_payments/data/main_tables.
- IMF (2009), *World Economic Outlook, Sustaining the Recovery*, October 2009, Washington D.C.
- OECD (2009), *OECD Economic Surveys – European Union*, Volume 2009/13, September 2009, Paris.
- UNCTAD (2009), *Trade and Development Report – Responding to the Global Crisis. Climate Change Mitigation and Development*, New York and Geneva.
- WTO (2009a), *International Trade Statistics*, Geneva.
- WTO (2009b), *World Trade Report 2009 – Trade Policy Commitments and Contingency Measures*, Geneva.
- WTO (2009c), *Monthly Merchandise Trade*, Geneva.